

HØRINGSSVAR BORG BISPEDØMMERÅD

Forslag til ny lov om tros- og livssynssamfunn

Vedtatt av Borg bispedømmeråd 14. desember 2017 (BBDR 66/17)

Lovens formål og medlemskapsspørsmål

1. Dagens tre lover erstattes av én felles lov om tros- og livssynssamfunn, jf. kap. 6, 8, 18, § 1.

Posisjon: Enig – uviktig.

Vurdering: Borg bispedømmeråd støtter at dagens lovverk erstattes av en felles lov om tros- og livssynssamfunn der rettigheter og plikter forbundet med tilskudd fremgår. Samtidig er det rimelig at Den norske kirke blir behandlet ut fra sin særlige stilling, forankret i Grunnloven § 16, med et eget kapittel i ny lov.

2. Lovens formål skal være å understøtte tros- og livssynssamfunnene, jf. kap. 7 og § 1.

Posisjon: Enig – viktig.

Vurdering: Borg bispedømmeråd støtter lovens formål, og mener høringsnotatet argumenterer godt for at statens historiske rolle som tilrettelegger for en aktiv støttende tros- og livssynspolitikk skal videreføres (jf NOU 2013:1 Det livssynsåpne samfunn, kapittel 9 Prinsipper for en helhetlig tros- og livssynspolitikk). I den nordiske samfunnsmodellen er det tunge tradisjoner for at fellesskapet finansierer det man definerer som felles goder.

3. Loven skal definere tros- og livssynssamfunn som "sammenslutninger for felles utøvelse av en religiøs tro eller et sekulært livssyn", jf. kap. 7 og § 1.

Posisjon: Enig – viktig.

Vurdering: Borg bispedømmeråd støtter departementets definisjon, så lenge lovens formål er avgrenset til å definere vilkår for understøttelse av tros- og livssynssamfunnene. Det er derfor en styrke at definisjonen legger hovedvekt på praksisdimensjonen. Lovteksten må i minst mulig grad legge føringer for tros- og livssynssamfunnenes selvforståelse.

4. Den gjeldende lovregulerte ordningen om barns tilhørighet til tros- og livssynssamfunn oppheves, jf. kap. 18 og §§ 2 og 3.

Posisjon: Uenig – viktig.

Vurdering: Borg bispedømmeråd støtter ikke at gjeldende ordning om barns tilhørighet til tros- og livssynssamfunn oppheves. Bispedømmerådet er prinsipielt kritisk til premisset om at religiøs tilhørighet forutsetter at man er i stand til å ta en viljesbestemt, kognitivt beslutning (i motsetning til lovforslagets formålsbestemmelse i § 1 som legger vekt på religiøs praksis). Etter vår oppfatning innebærer dette en reduksjonistisk tilnærming til religion, som overser viktige elementer som tradisjon, riter, praksiser, verdisystemer og kollektive identiteter.

Religion er mer enn en gruppe individer som slutter seg til samme tro og oppfatning om de store eksistensielle spørsmålene (jf KM 11/13).

Videre er bispedømmerådet kritisk til at en oppheving av tilhørende-kategorien i særlig grad vil ramme mindre tros- og livssynsamfunn med høy andel tilhørige under 15 år, med tanke på tilskudd fra det offentlige. Dette vil eksempelvis gjelde de fleste mindre historiske kirkesamfunn (koptere, assyrere, m.m.), samt jødiske og mindre muslimske trossamfunn, der barna regnes som en integrert del av trossamfunnet fra fødselen av. En opphevelse av tilhørende-kategorien vil for denne type trossamfunn på en uheldig måte berøre deres grunnleggende selvforståelse.

Bispedømmerådet vil videre problematisere departementets resonnement om at opphevelse av forrangsbestemmelsen skal bidra til større likebehandling, all den tid opphevelsen vil favorisere tros- og livssynssamfunn med en høy andel medlemmer over 15 år.

Bispedømmerådet er også bekymret for Den norske kirkes mulighet til å invitere udøpte barn av foreldre som er medlemmer i Den norske kirke til trosopplæringstiltak, hvis tilhørende-bestemmelsen bortfaller. Forskning viser en økende tendens til at foreldre og foresattes begrunnelser for ikke å velge dåp for sine barn, ikke nødvendigvis henger sammen med at de ikke ønsker å ha med kirken å gjøre. Vår erfaring viser at mange foreldre og foresatte som ikke velger dåp for sine barn, likevel ønsker at barna skal få invitasjon til kirkens arenaer. Hvis tilhørendekategorien oppheves, frykter bispedømmerådet at markedsføringsloven og personvernloven vil gjøre det vanskelig å sende invitasjoner til denne gruppen.

Også Borg ungdomsråd bemerker at det meste av trosopplæringen i Den norske kirke foregår før fylte 15 år. Ungdomsrådet ser forslaget som lite tjenlig, og er redd dette til ramme trosopplæringen for aldersgruppen 0-14 år.

Registrering og tilskudd

5. Det settes som krav for registrering av tros- og livssynssamfunn at samfunnet må ha mer enn 500 medlemmer som har fylt 15 år, jf. kap. 7 og § 3.

Posisjon: Uenig –viktig.

Vurdering: Borg bispedømmeråd mener at departementets forslaget om at et tros- og livssynssamfunn må ha minst 500 medlemmer for å ha rett til registrering, er for høyt. Bispedømmerådet støtter heller ikke at antall medlemmer først telles etter fylte 15 år (se til spørsmål 4).

Bispedømmerådet deler departementets vurdering av at tros- og livssynssamfunn som anses som særlig støtteverdige, bør oppfylle et minstekrav til størrelse, livskraft og stabilitet. Bispedømmerådet har forståelse for at et slikt antallskrav vil føre til enklere administrasjon og økt mulighet for oppfølging av det enkelte samfunn. Bispedømmerådet støtter imidlertid Ståsettutvalgets vurderinger når det gjelder antallskravet, og mener at en grense på 100 vil sikre likebehandlingen og ikke på en utilbørlig måte ramme mindre tros- og livssynssamfunn. Det er videre avgjørende at muligheten for at likeartede samfunn kan registrere seg i fellesskap for å oppfylle lovens antallskrav, samt unntaksbestemmelsen i § 3 tredje ledd, opprettholdes.

6. Lovens antallskrav kan oppfylles ved at likeartede samfunn søker om å bli registrert i fellesskap, jf. kap. 7 og § 3.

Posisjon: Enig – viktig.

Vurdering: Borg bispedømme støtter forslaget. Det er avgjørende at bestemmelsen praktiseres slik at det ikke settes krav til sammenslåing og tap av selvstendighet for å kunne motta støtte, men at en rent organisatorisk-administrativ overbygning er tilstrekkelig for å oppfylle antallskravet.

7. Det gis hjemmel i loven for at antallskravet kan fravikes i helt særlige tilfeller, jf. kap. 7 og § 3.

Posisjon: Enig – viktig.

Vurdering: Borg bispedømmeråd støtter intensjonen i forslaget, og vurderer det som en helt nødvendig unntaksbestemmelse til antallskravet.

Bispedømmerådet er imidlertid kritiske til vilkåret om at et trossamfunn skal ha «vært virksom i Norge i mange år» for å oppfylle unntaksbestemmelsen. For det første er bestemmelsen «mange år» et upresist begrep som i for stor grad overlater den skjønnsmessige vurderingen til forvaltningen. Videre vil hva som regnes som «mange år» naturligvis også endres over tid. Det er også lite fremtidsrettet at man ikke tar høyde for at mennesker som tilhører veletablerte religioner utenlands, ikke også kan tenkes å slå seg ned i Norge. Eksempelvis ville de assyriske kristne - regnet som verdens eldste kirkesamfunn – trolig ikke bli omfattet av unntaksbestemmelsen i dens foreslåtte form da de kom til Norge som flyktninger på 1970-tallet.

Videre er Borg bispedømmeråd kritisk til at denne unntaksbestemmelsen bare kan anvendes «når helt særlige forhold tilsier at det bør gis tilskudd». Formuleringen indikerer at terskelen for å bli vurdert i lys av denne bestemmelsen vil være svært høy. Borg bispedømmeråd mener det er viktig at unntaksbestemmelsen er reell.

Borg bispedømmeråd foreslår en modifisering av § 3 tredje ledd: «Dersom muligheten etter annet ledd er uttømt, kan kravet om mer enn 100 medlemmer etter første ledd fravikes når [SLETT: helt] særlige forhold tilsier at det bør gis tilskudd eller vigselfmyndighet til et trossamfunn som tilhører en veletablert religion eller trosretning internasjonalt, og som [SLETT: har vært] [NY: ..er..] virksom i Norge [SLETT: i mange år].

8. Et samfunn må være registrert for å ha krav på tilskudd og for å kunne tildeles vigselfrett, jf. kap. 7 og 19 og §§ 3 og 4 og forslag til endring i ekteskapsloven § 12 første ledd.

Posisjon: Enig – viktig.

Vurdering: Borg bispedømmeråd støtter forslaget om at et tros- eller livssynssamfunn må ha en fastlagt organisasjonsstruktur med klare ansvarsforhold som et grunnvilkår for å kunne bli registrert og dermed ha krav på tilskudd. Formålet med kravet må være å etablere et tydelig

ansvarsforhold mellom samfunnene og staten, så lenge man mottar offentlige tilskudd. Det bør imidlertid ikke settes krav til organisasjonsstruktur som bryter med tros- og livssynssamfunnenes selvforståelse.

Borg bispedømmeråd støtter at bare tros- og livssynssamfunn som er registrerte kan tildeles vigselsrett. I og med at ekteskapsinngåelse er en offentligrettslig handling er det av stor betydning at tildeling av vigselsretten skjer til samfunn som staten er i en etablert relasjon til gjennom krav til registrering. Borg bispedømmeråd ser svært positivt på at staten også i fortsettelsen vurderer vigselsordningene som en del av statens aktivt støttende tros- og livssynspolitik, og dermed anerkjenner tros- og livssynssamfunnenes rolle som verdiformidlere og tradisjonsbærere.

9. Staten skal overta kommunenes finansieringsansvar for tilskudd til tros- og livssynssamfunn utenom Den norske kirke, jf. kap. 13 og § 4.

Posisjon: Enig – viktig.

Vurdering: Borg bispedømmeråd støtter forslaget, og mener det vil være en fordel for tros- og livssynssamfunn utenfor Den norske kirke at staten overtar kommunenes finansieringsansvar. I tillegg til at dette vil bety en betydelig administrativ forenkling både for det offentlige og det enkelte tros- og livssynssamfunn, vil det i større grad sikre likebehandling tros- og livssynssamfunnene imellom. Slik dagens ordning fungerer har det den utilsiktede konsekvensen at det er ulik praksis kommunene imellom når det gjelder omfanget på støtten, samt stor grad av uforutsigbarhet på når støtten blir utbetalt det enkelte tros- og livssynssamfunn.

10. Tilskudd til tros- og livssynssamfunn utenom Den norske kirke skal beregnes etter antallet medlemmer i samfunnet over 15 år, jf. kap. 14 og § 4.

Posisjon: Uenig – viktig.

Vurdering: Se begrunnelsen under spørsmål 4.

11. Satsen for tilskudd per medlem i tros- og livssynssamfunn utenom Den norske kirke skal reguleres årlig i samsvar med endringene i statens tilskudd til Den norske kirke, jf. kap. 14 og § 4.

Posisjon: Enig – viktig.

Vurdering: Borg bispedømme støtter forslaget, og vurderer det som et viktig prinsipp at de andre tros- og livssynssamfunnene likebehandles med Den norske kirke når det gjelder omfanget på offentlig understøttelse. Borg bispedømmeråd legger til grunn at støtten utmåles fra det samlede statlige og eventuelt kommunale tilskuddet til Den norske kirke, bortsett fra unntakene i § 4 fjerde ledd, punkt a, b og c.

12. Tilskudd til investeringer i Den norske kirkes kirkebygg fra før 1900 skal ikke inngå i reguleringsgrunnlaget for tilskudd til andre tros- og livssynssamfunn, jf. kap. 14 og § 4.

Posisjon: Enig – uviktig.

Vurdering: Borg bispedømmeråd støtter departementets forslag, og deler høringens vurdering av kirkebyggenes status som viktige for hele lokalsamfunnet og ikke bare for medlemmer av Den norske kirke. Kirkebyggene er generelt sett viktige identitetsmarkører, kulturminner og kulturarenaer i de fleste lokalsamfunn, uavhengig av lokalbefolkningens religiøse eller livssynsmessige tilhørighet. Tilskudd til investeringer i Den norske kirkes kirkebygg fra før 1900, er i dette perspektivet ikke å anse som et særlig tilskudd til Den norske kirke som trossamfunn.

I et likebehandlingsperspektiv mener Borg bispedømme at også andre religiøse bygg fra før 1900 som kan vurderes som kulturhistorisk viktige, bør kunne få tilskudd til investeringer - ut over understøttelsen - på lik linje med kirkebygg fra før 1900.

13. Tilskudd til oppgaver Den norske kirke utfører på vegne av det offentlige skal ikke inngå i reguleringsgrunnlaget for tilskudd til andre tros- og livssynssamfunn, jf. kap. 14 og § 4.

Posisjon: Enig – viktig.

Vurdering: Borg bispedømmeråd støtter forslaget. Av oppgaver Den norske kirker utfører på vegne av det offentlige og som ikke er avgrenset til kirkens medlemmer, er det særlig beredskapsordningen og gravferdsforvaltningen. Kirken har en spesialisert kompetanse på å møte mennesker uavhengig av tros- og livssynsmessig ståsted, historie og livssituasjon og utfører denne oppgaven med stor profesjonalitet og høy kvalitet. Tilskudd som Den norske kirke mottar fra det offentlige for å utføre disse oppgavene vil ikke være å anse som tilskudd til kirkelige formål, men til Den norske kirkes samfunnsoppdrag.

14. Tilskudd til utgifter som følger av Den norske kirkes særlige stilling skal ikke inngå i reguleringsgrunnlaget for tilskudd til andre tros- og livssynssamfunn, jf. kap. 14 og § 4.

Posisjon: Enig – uviktig.

Vurdering: Borg bispedømmeråd støtter forslaget. Gjennom sin særlige stilling (jf Grunnloven § 16) er Den norske kirke underlagt reguleringer og forpliktelser som ikke gjelder for andre tros- og livssynssamfunn. Den norske kirke har en særlig forpliktelse til å være Norges landsdekkende folkekirke, noe som innebærer kirkelig betjening og tilgjengelighet i alle lokalsamfunn. Dette er en forpliktelse som skiller Den norske kirke fra andre tros- og livssynssamfunn. Et annet eksempel er kirkeforlikets bestemmelse om at Den norske kirke skal være demokratisk, og at staten på denne bakgrunn gir ekstraordinære bevilgninger til kirken for å gjennomføre kirkevalg. Ingen andre trossamfunn har tilsvarende forpliktelser, og det vil etter Borg bispedømmeråds oppfatning derfor heller ikke komme i strid med prinsippet om likebehandling mellom tros- og livssynssamfunnene.

15. Samfunn skal kunne nektes tilskudd dersom de mottar bidrag fra stater som ikke respekterer retten til tros- og livssynsfrihet, jf. kap. 15 og § 6.

Posisjon: Uenig – viktig.

Vurdering: Borg bispedømmeråd støtter ikke forslaget, og mener at dette vil være en lovbestemmelse som det vil være svært krevende å håndheve og overvåke i praksis. Videre vil bestemmelsen «stater som ikke respekterer retten til tros- eller livssynsfrihet» være vanskelig å innholdsbestemme.

Denne bestemmelsen vil også bare gjelde tros- og livssynssamfunn som søker tilskudd fra det offentlige, og vil på bakgrunn av tros- og livssynsfriheten ikke kunne anvendes på samfunn som ikke er registrerte. Hvis et tros- og livssynsamfunn på bakgrunn av en slik bestemmelse velger å ikke lenger søke tilskudd fra det offentlige og i stedet baserer sin virksomhet utelukkende på utenlandsk finansiering, vil en allerede etablert relasjon mellom staten og trossamfunnet opphøre. Dette vil medføre en betydelig svekkelse av myndighetenes mulighet til å ha en reell dialog med tros- og livssynssamfunnene som eventuelt faller inn under denne bestemmelsen.

Borg bispedømmeråd støtter lovforslagets intensjon om at man skal kunne nekte tilskudd til tros- og livssynssamfunn som bryter loven. Fellesskapets midler bør ikke brukes på aktører som bryter med norsk lov. Man bør imidlertid være forsiktig med å overlate vurderinger av hva som er lovbrudd til skjønnsmessige vurderinger, gjort av forvaltningen. Selv om det i praksis kan vise seg å være for omstendelig, er det et grunnleggende og viktig prinsipp i en rettsstat at denne vurderingen blir gjort av domstolene.

Borg bispedømmeråd foreslår videre å ta inn en positiv begrunnelse om at alle tros- og livssynsamfunn som mottar offentlig understøttelse, har plikt til å sikre likeverdig deltakelse for alle sine medlemmer (jf. Likestillings- og diskrimineringsloven, gjeldende fra 1.januar 2018). I dette perspektivet gis ikke tilskuddet til tros- eller livssynssamfunnet som sådan, men de forvaltes av samfunnene for at de skal legge til rette for alle medlemmers likeverdige utøvelse av sin tro eller livssyn.

Forslag til formulering i lovforslaget § 6 Vilkår for statstilskudd kan være: «Tros- og livssynssamfunnene har plikt til å legge til rette for at det enkelte medlem får en likeverdig mulighet til religionsutøvelse».

16. Det skal overlates til fylkesmannen å treffe vedtak om registrering og tilskudd etter loven og å føre tilsyn med virksomheten, jf. kap. 17 og § 7.

Posisjon: Enig – uviktig.

Vurdering: Borg bispedømmeråd støtter forslaget og vurderer det som et tiltak for å sikre større grad av likebehandling.

17. Fylkesmannens myndighet etter loven skal kunne ivaretas av ett fylkesmannsembete, jf. kap. 17 og § 7.

Posisjon: Enig – uviktig.

Vurdering: Borg bispedømmeråd støtter forslaget og mener det vil være en styrke for understøttelsen av tros- og livssynssamfunnene at det etableres ett kompetansemiljø med

større kapasitet på tros- og livssynsområdet. I tillegg til at dette vil være forenklende for det offentlige (utbetaling av tilskudd, gjennomgang av samfunnenes rapporter og regnskap, oppfølging av samfunnene, m.m.), vil det også være forenklende for tros- og livssynssamfunnene å ha én offentlig instans å forholde seg til.

Den norske kirke

18. Særskilte bestemmelser som kun retter seg mot Den norske kirke (kirkelig rammelov) skal gis i et eget kapittel i den nye trossamfunnsloven, jf. kap. 8 og §§ 8 – 16.

Posisjon: Enig – viktig.

Vurdering: Borg bispedømmeråd støtter forslaget. En felles lov om tros- og livssynssamfunn er viktig med tanke på forenkling og likebehandling, samtidig som det innenfor rammene av en felles lov inngår en kirkelig rammelov. Dette er med å understreke Den norske kirkes særlige status som Norges folkekirke.

19. Det skal overlates til Kirkemøtet å fastsette nærmere bestemmelser om kirkens organisering, kirkelig inndeling, kirkelige organer og valg til disse, jf. kap. 8 og §§ 10 og 11.

Posisjon: Enig – viktig.

Vurdering: Borg bispedømmeråd støtter forslaget, og begrunnelsen om at Den norske kirke gjennom dette skal sikres større frihet til å fastsette egen organisering m.m. på et mer selvstendig grunnlag. Bispedømmerådet mener det er viktig at Kirkemøtet som kirkens øverste organ i lovs form tildeles organisasjonskompetanse i Den norske kirke.

Borg bispedømmeråd støtter at både Den norske kirke nasjonalt og soknene i lovs form videreføres som selvstendige rettssubjekter (se drøftingen til spørsmål 23). Av dette følger at Kirkemøtet ikke kan gjøre vedtak eller gi instruksjoner som det tilligger organer for soknet å avgjøre (§ 10 annet ledd). Utdelingen er at loven ikke ytterligere presiserer hvilke oppgaver soknet har ansvaret for, og man risikerer dermed at denne avgrensningen av Kirkemøtets myndighet overfor soknet ikke får noen reell betydning så lenge det er Kirkemøtet som selv skal definere soknets oppgaver.

Det vil derfor være naturlig at man også i rammeloven for Den norske kirke avklarer det juridiske forholdet og myndighetsfordelingen mellom Den norske kirke som rettssubjekt og soknene som rettssubjekt. Det vil i lys av lovforslaget i §§ 10 og lovfestingen av Kirkemøtets organisasjonskompetanse være naturlig at menighetsrådets myndighet både avgrenses og forpliktes i forhold til Kirkemøtets myndighet, og at dette nedfelles i rammeloven (se drøfting til spørsmål 23).

I lys av Grunnloven § 16 sin innholdsbestemmelse av Den norske kirke som «evangelisk-luthersk», er det en svakhet i det foreliggende lovutkastet at dette utelukkende forankres i prestetjenesten (jf. lovforslaget § 14). En luthersk forståelse av kirken vil også nødvendigvis omfatte virksomhet som ikke bare er knyttet til den geistlige betjeningen og gudstjenester/kirkelige handlinger, men også til kirkelig undervisning, kirkemusikk, diakoni, m.v. Det er etter bispedømmerådets oppfatning naturlig at det er Kirkemøtet som legger de

overordnede rammene for den kirkelige virksomheten, og at soknene som rettssubjekter er forpliktet på dette.

Borg bispedømmeråd forslår ny § 10 første ledd: «Kirkemøtet fastsetter [NY: ...rammene for den kirkelige virksomhet, herunder plan for diakoni, kirkemusikk, kultur og undervisning/trosopplæring..] samt kirkens grunnlag, lære og alle liturgier og gudstjenestelige bøker».

Borg bispedømmeråd støtter forslaget om at kirkelige valg holdes samtidig med, og i lokaler i umiddelbar nærhet av, offentlige valg. Dette er en bestemmelse som viderefører kirkeforliktets premiss om at Den norske kirke skal være en demokratisk folkekirke. Videre vil denne bestemmelsen bidra til synliggjøre Den norske kirkes særlige stilling som landsdekkende og nærværende i alle lokalsamfunn.

Borg bispedømmeråd mener at hvis man først skal lovfeste prest, prost og biskop (lovforslaget § 14 første ledd), er det naturlig at også folkevalgte organer lovfestes på samme nivå. I Den norske kirke, slik den innholdsmessig er grunnlovsfestet som «evangelisk-luthersk», er det almene prestedømmet uoppgivelig. I dagens kirkeordning er dette representert og organisert gjennom de folkevalgte råd. Ved at det lovfestes folkevalgte organer på samme nivå som prest, prost og biskop, vil det bidra til å videreføre en struktur som sikrer samvirket mellom den geistlige betjeningen og det almene prestedømmet. Det vil dessuten sikre at Den norske kirke kan bli videreført og forsterket som en demokratisk forankret folkekirke.

20. Det skal overlates til Kirkemøtet å fastsette bestemmelser om kirkebygg, jf. kap. 8 og § 13.

Posisjon: Enig– viktig.

Vurdering: Borg bispedømmeråd støtter hovedintensjonen i forslaget, ut fra det grunnleggende premisset om at Kirkemøtet har organisasjonskompetanse i Den norske kirke, men er kritiske til omfanget av lovbestemmelsen.

Bispedømmerådet mener det er naturlig at Kirkemøtet gis et tydeligere ansvar for den overordnede lovgivning på kirkebyggfeltet, f.eks. regler om krav til kirke, kirkens inventar og utstyr, bruk av kirke, betaling for bruk av kirke, m.v.

Bispedømmerådet er imidlertid kritiske til at soknet som eier av kirkebygget (lovforslaget § 13) ikke blir gitt noe selvstendig forvaltningsansvar for bygget. Vi legger til grunn at det er soknet som har ansvar til å forvalte, drifte og vedlikeholde kirkebyggene. Den flere steder tusenårige bindingen mellom lokalsamfunn og kirkebygg, der kirkebyggene spiller en sentral rolle som identitetsmarkører, taler for dette. At soknets forvaltningsansvar videreføres vil også ha betydning for vedlikehold og lokal vilje til å stille opp både økonomisk og på andre måter for det enkelte kirkebygg.

Bispedømmerådet er enig i departementets vurderinger om at det er en svakhet ved dagens ordning at det ikke alle steder er tilstrekkelige lokale fagmiljø for å ivareta ansvaret for kirkebyggene, og at det er behov for økt kompetanse når det gjelder drift og vedlikehold av kirkebyggene. Vi stiller imidlertid spørsmål ved om dette best ivaretas ved en sentralisering

av kirkebyggforvaltningen. Man bør i stedet vurdere å forsterke den lokale kompetansen og ansvaret for kirkebyggene med en støtteorganisasjon som ivaretar hensynet til fagkompetanse og profesjonell bygnings- og inventarkunnskap.

Borg bispedømmeråd legger til grunn at kulturminnelovens bestemmelser fortsatt er gjeldende for vernede og fredete kirkebygg. Bispedømmerådet er imidlertid kritiske til at vernekategorien «listeførte kirker» etter forslaget ikke lenger har noen rettslig betydning. Det vil kunne medføre at et betydelig antall kirker bygd etter 1650 ikke lenger vil være omfattet av noen særskilt offentlig statlig antikvarisk saksbehandlings- eller godkjenningsordninger for å ivareta de kulturhistoriske verdiene.

21. Det skal overlates til Kirkemøtet å fastsette bestemmelser om, og med hvilke unntak og særregler, forvaltningsloven, offentleglova og arkivlova skal gjelde for kirken, jf. kap. 8 og § 16.

Posisjon: Enig – viktig.

Vurdering: Borg bispedømmeråd er enige i prinsippet om at Den norske kirke skal være forpliktet på forvaltningsloven, offentleglova og arkivloven. Den norske kirkes særlige karakter og dens rolle i det norske samfunn og offentlighet medfører et særlig ansvar til forsvarlig saksbehandling, offentlig innsyn i prosesser, m.m.

Det bør etter vår oppfatning imidlertid etableres en ordning som gir Kirkemøtet anledning til å gjøre unntak for urimelige bestemmelser som vurderes som lite hensiktsmessig for kirkens virksomhet.

Borg ungdomsråd mener det er viktig at Den norske kirke er en pådriver for innsyn og transparens, og at det vil være en styrke at man rettsliggjør saksbehandlingen og offentlighetens innsyn i beslutningsprosessene.

22. Det skal overlates til Kirkemøtet å fastsette om medlemmer av kirken skal betale medlemskontingent, jf. kap. 10 og § 12.

Posisjon: Uenig – viktig.

Vurdering: Borg bispedømmeråd er uenig i den foreslåtte lovhjemmelen som overlater til Kirkemøtet å fastsette om medlemmer av kirken skal betale medlemskontingent. En medlemskontingent kan risikere å komme i strid med det som er folkekirkens grunnleggende karakter, nemlig at det er dåpen som er medlemskriterium. Bispedømmerådet er kritisk til at kirkemedlemskapet i prinsippet kan bli gjort avhengig av kirkemedlemmenes økonomiske ressurser, og mener at dette kan være med å svekke Den norske kirkes karakter som folkekirke.

Borg ungdomsråd er imot at Den norske kirke skal innføre kontingent for sine medlemmer, men man ønsker ikke et lovforbud mot dette fordi det vil kunne svekke Kirkemøtets beslutningsmyndighet.

23. Bestemmelsene om at soknet og Den norske kirke er selvstendige rettssubjekter skal videreføres, jf. kap. 8 og § 9.

Posisjon: Enig – viktig.

Vurdering: Borg bispedømmeråd støtter forslaget, som i hovedsak er en videreføring av dagens ordning. Det er imidlertid en svakhet ved forslaget at det ikke er nærmere definert hvilke oppgaver som ligger til soknet (se også drøfting til spørsmål 19). Slik lovforslaget nå står, er det bare Kirkemøtets oppgaver som er tydelig definert (§ 10). Så lenge soknet lovfestes som den grunnleggende enhet i Den norske kirke som og som eget rettssubjekt, vil det etter Borg bispedømmeråds oppfatning være naturlig at også soknets oppgaver og hovedansvarsområder tydeliggjøres. Dette vil etter vår oppfatning bidra til å opprettholde soknets og menighetsrådets myndighet og status, samt legge forutsigbare rammer for den kirkeordningen som Kirkemøtet på et senere tidspunkt skal vedta.

I forlengelsen av dette vil det etter Borg bispedømmeråds oppfatning være naturlig at man i rammeloven for Den norske kirke avklarer det juridiske forholdet mellom Den norske kirke som rettssubjekt og soknene som rettssubjekt. Det vil i lys av lovforslaget i §§ 10 om Kirkemøtets organisasjonskompetanse være klargjørende om dette også forankres i lovbestemmelsen om soknet som rettssubjekt. Som tidligere nevnt er det, i lys av Grunnloven § 16 sin bestemmelse av Den norske kirke som «evangelisk-luthersk», begrensende at dette utelukkende forankres i prestatjenesten (jf lovforslaget § 14). En grunnleggende luthersk forståelse av kirken vil også omfatte virksomhet som ikke bare er knyttet til den geistlige betjeningen og gudstjenester/kirkelige handlinger, men også til kirkelig undervisning, kirkemusikk, diakoni, m.v. Det er etter bispedømmerådets oppfatning naturlig at det er Kirkemøtet som legger rammene for kirkens virksomhet, men at soknene som rettssubjekter er forpliktet på dette og har gjennomføringsansvar for den lokale kirkelige virksomhet (se drøfting og forslag til ny § 10 første ledd, i spørsmål 19).

Borg bispedømmeråd mener videre det i rammeloven bør lovfestes en mulighet til å opprette et organ som sikrer samhandlingen mellom lokalkirke og kommune/kommuner, slik det er gjort f.eks. når det gjelder gravferdsforvaltningen (jf forslag til ny § 23 første ledd i Gravferdsloven). En slik lovfesting gir også rettslig grunnlag til å videreføre arbeidsrettslige forpliktelser på vegne av flere juridiske personer. Bispedømmerådet er særlig bekymret for de uavklarte konsekvensene for de ca 6500 personene som er ansatte i dagens fellesråd, som det foreliggende lovforslaget ikke utreder noe nærmere. På hvilket nivå dette organet skal organiseres og hvilken myndighet det skal ha i en ny kirkeordning, bør imidlertid fastsettes av Kirkemøtet.

Borg bispedømmeråd foreslår at § 9 presiserer at menighetsrådet, eller annet organ som opptre på soknets vegne, har ansvar for kirkebygg og den kirkelige virksomhet i soknet, herunder diakoni, kirkemusikk, kultur og undervisning/trosopplæring, og er forpliktet på rammene som Kirkemøtet fastsetter for denne.

24. Mener du at Den norske kirke skal finansieres ved at

a) dagens økonomiske oppgavefordeling mellom staten og kommunene føres videre

Posisjon: Enig – viktig.

Vurdering: Borg bispedømmeråd ser både fordeler og utfordringer med begge de skisserte finansieringsmodellene. Etter bispedømmerådets vurdering må imidlertid kirkens sterke

lokale forankring, både historisk og aktuelt, være et særlig tungtveiende hensyn. Erfaringene fra Borg bispedømme viser at dagens finansieringsordning fungerer godt, og kommunene i all hovedsak har oppfylt sine forpliktelser etter dagens Kirkelov.

Den norske kirke har en grunnlovsfestet forpliktelse til å være landsdekkende folkekirke, i betydning nær det folkelige bidrag og deltakelse i lokalsamfunnet. Dette forutsetter lokal tilknytning og lokal identitet. Bispedømmerådet frykter at full statlig finansiering vil kunne føre til en svekkelse av kirkens tilstedeværelse og bidrag i lokalsamfunnet, og vil i ytterste konsekvens kunne gripe inn i kirkens selvforståelse og identitet som folkekirke. En fortsatt delt finansiering vil bidra til at den nære sammenhengen mellom finansieringskilde, lokalsamfunn, soknets ressurser, organer og medlemmer blir videreført.

En videreføring av dagens finansieringsordning vil også styrke Den norske kirkes demokratiske forankring ved at den involverer flere aktører i beslutningsprosesser, og den legger gode rammer for at lokalbefolkningens tillitsvalgte og lokalkirken kan finne sammen om virksomhet som er til felles nytte for å utvikle gode lokalsamfunn. Et annet viktig hensyn er nærhetsprinsippet, som bidrar til at de aktører som er nærmest der virksomheten utfoldes har beslutningsmyndighet og handlingsrom. Et annet tungtveiende moment som taler for fortsatt delt finansiering, er den foreslåtte videreføringen av gravferdsforvaltningen som kirkelig oppgave. Dette forutsetter at den allerede tette samhandlingen mellom kirke og kommune videreføres.

På denne bakgrunn mener Borg bispedømmeråd det er naturlig at kommunens finansieringsansvar ovenfor soknet forsterkes utover det som ligger i lovforslaget, og at kommunens konkrete forpliktelser etter dagens kirkelov § 15 i hovedsak videreføres. Det henvises til vurderingene til spørsmål 19 og 23 om at innholdsbestemmelsen som «evangelisk-luthersk» må forstås bredere enn utelukkende prestatetjenesten og gudstjenester/kirkelige handlinger.

Borg bispedømmeråd forslår på denne bakgrunn følgende endring til § 12 fjerde ledd: «Kommunen gir tilskudd til kirkelig virksomhet i kommunen, herunder tilskudd til bygging, vedlikehold og drift av kirkebygg. Tilskuddet skal sørge for at kirkebyggene holdes i forsvarlig stand og kan benyttes til gudstjenester, kirkelige handlinger [NY: ..og annen virksomhet]. Tilskuddet skal også sørge for at soknene har tilfredsstillende bemanning ved gudstjenester og kirkelige handlinger, [NY: ..herunder diakoni, kirkemusikk, kultur og undervisning..], samt tilstrekkelig administrativ hjelp».

Borg bispedømmeråd vil understreke at selv om prinsippet om likebehandling er viktig, kan Den norske kirke på grunn av sin særlige stilling – både kvalitativt, kvantitativt og gjennom Grunnloven – i denne sammenhengen ikke vurderes som et tros- og livssynsamfunn på lik linje med andre. En fortsatt delt finansiering av Den norske kirke vil heller ikke få reelle økonomiske konsekvenser for understøttelsen av andre tros- og livssynssamfunn. Dette taler også for at dagens dobbelte finansieringsmodell videreføres for Den norske kirke, selv om andre tros- og livssynssamfunn mottar understøttelse direkte fra staten.

eller mener du at

b) staten skal overta det ansvaret kommunene i dag har for finansiering av den lokale kirke, jf. kap. 9 og § 12 (alternativer)?

Posisjon: Uenig – viktig.

Vurdering: Borg bispedømmeråd ser både fordeler og utfordringer med begge de skisserte finansieringsmodellene. Fordelen med en statlig finansiering er åpenbart at dette vil bety en forenkling av den offentlige tilskuddsordningen, samt at det vil gi Kirkemøtet mulighet til å tenke overordnet og strategisk om hvordan ressursene skal fordeles og hvilke områder som skal prioriteres.

Borg bispedømmeråd mener imidlertid at forslaget om et statlig ansvar for finansieringen av Den norske kirke har klare svakheter. Det er – som allerede påpekt til spørsmål 24 a) – et særlig kritisk punkt at kirken risikerer å få svekket den lokale forankringen. Bispedømmerådet frykter at dette på sikt kan svekke Den norske kirkes karakter som Norges folkekirke. Videre er det en svakhet at en ren statlig finansiering vil medføre en sentralisering av ressursene og begrense antall beslutningstakere, noe som er en demokratisk utfordring. Det er også et kritisk punkt at en ren statlig finansiering vil medføre at Den norske kirke må bygge opp en ny forvaltningsenhet sentralt, som er svært ressurskrevende når det gjelder både økonomi, kompetanse og personell. Det er urealistisk at dagens Kirkeråd alene kan ivareta denne oppgaven.

Hvis ordningen med full statlig finansiering blir vedtatt, må det tydeliggjøres en bredere forpliktelse til statlig økonomisk understøttelse enn det som fremgår av lovforslaget (jf forslaget til spørsmål 24 a). Det bør lovfestes at tilskuddet fra staten også skal sørge for at kirken har tilfredsstillende bemanning ved gudstjenester og kirkelige handlinger, herunder diakoni, kirkemusikk, kultur og undervisning, samt tilstrekkelig administrativ hjelp.

Vigselsrett, gravplassdrift og andre spørsmål

25. Vigselsrett for tros- og livssynssamfunn skal videreføres, jf. kap. 19 og forslag til endringer i ekteskapsloven §§ 12 og 13.

Posisjon: Enig – viktig.

Vurdering: Borg bispedømmeråd støtter forslaget ser svært positivt på at staten også i fortsettelsen vurderer dagens vigselsordning som en del av statens aktivt støttende tros- og livssynspolitikk, og dermed anerkjenner tros- og livssynssamfunnenes rolle som verdiformidlere og tradisjonsbærere. Det er også positivt at nektingsgrunnene i ekteskapsloven § 13 videreføres.

26. Den lokale kirkes ansvar for gravplassdrift og –forvaltning skal videreføres som normalordning, jf. kap. 22 og forslag til endringer i gravferdsloven § 23.

Posisjon: Enig – viktig.

Vurdering: Borg bispedømmeråd støtter forslaget om at den lokale kirke skal ha ansvaret for gravplassdrift og – forvaltning som normalordning.

Spørsmålet om hvor forvaltningsansvaret for gravplassene skal være plassert har vært vurdert gjennom flere offentlige utredninger siden 1970-tallet. Samtlige av disse utvalgene har konkludert med at det praktiske og juridiske ansvaret for drift og forvaltning av

gravplassene burde overføres til kommunen. Hovedbegrunnelsen er at det prinsipielt er uheldig at et trossamfunn har ansvaret for forvaltning av gravplassene, når disse er allmenne.

Imidlertid viser både erfaringer og praksis at den kirkelige gravplassdrift og –forvaltning er svært god og preget av høy kvalitet. Det er samtidig en styrke at gravplassforvaltningen utføres av en religiøs aktør, som også har tett og regelmessig dialog med andre tros- og livssynssamfunn. Erfaringen viser at dette sikrer en likeverdig behandling av alle.

Erfaringen med gravplassforvaltningen slik den fungerer i dag er god. Det er en betydelig kompetanse i dagens ordning som ikke enkelt kan overføres med en ny ordning. En endring av ansvar vil kreve et betydelig arbeid når det gjelder praktiske, juridiske og eiendomsrettslige forhold. Gravplassene ligger på de fleste steder på samme eiendom som kirkene, med felles adkomst, parkering og driftsbygg.

27. Fylkesmannen skal etter søknad fra kommunen kunne treffe vedtak om overføring av gravplassansvaret til kommunen, jf. kap. 22 og forslag til endringer i gravferdsloven § 23.

Posisjon: Uenig – viktig.

Vurdering: Borg bispedømmeråd mener at prinsippene i dagens ordning må videreføres. Etter gjeldende lovverk er det kirken som ansvarlig gravplassforvalter. Det er derfor naturlig at også kirkens synspunkter blir en del av beslutningsgrunnlaget før fylkesmannen eventuelt treffer vedtak om overføring av gravplassansvaret til kommunen.

28. Det ansvaret bispedømmerådet har etter gjeldende gravferdslov, skal overføres til de enkelte fylkesmenn, jf. kap. 22 og forslag til endringer i gravferdsloven §§ 4, 21 og 24.

Posisjon: Enig – uviktig.

Vurdering: I dag er det etablert en nasjonal kompetanse knyttet til Tunsberg bispedømme med landskapsarkitekt og jurist som bispedømmerådene kan innhente uttalelser fra i sin saksbehandling. Ut over dette er det ulik kompetanse i bispedømmerådene til å ivareta oppgaver som rådet er tillagt etter Gravferdsloven §§ 4, 21 og 24.

Borg bispedømmeråd støtter forslaget om at bispedømmerådets oppgaver etter gravferdsloven overføres til de enkelte fylkesmann, for å sikre bredere kompetanse. Prinsipielt sett er det også naturlig at et organ utenfor det kirkelige system fungerer som ankeinstans.

Andre kommentarer

Opplysningsvesenets fond og eierskapsspørsmålet

Borg biskop mener at departementet i den kommende stortingsmeldingen om Opplysningsvesenets fond i større grad må vektlegge fondets historie som kirkelig eiendom. Fondets opprinnelse og 500 år lange kirkelige historie viser at eierskapet ikke bare kan behandles som et juridisk spørsmål, men at det må legges større vekt på politiske

vurderinger (jfr KM 2006, bekreftet av KM 2015: «Kirkemøtet betrakter Opplysningsvesenets fond som et kirkelig fond som overføres til Den norske kirke»).

De økonomiske spørsmålene knyttet til fondet må utredes videre, men så langt mener Borg bispedømmeråd det er naturlig at Den norske kirke får eierskap til ressurser som en gang tilhørte kirken. Dette vil kunne gi Den norske kirke en egenkapital som står i et rimelig forhold til den aktiviteten som kirken forventes å ha. Dette vil imidlertid ikke løse statens forpliktelser til økonomiske bidrag til Den norske kirke.

Rett til fri fra arbeid

Borg bispedømmeråd er kritiske til at hjemmelen som gir valgte representanter rett til fri fra arbeid for å ivareta sine verv, forslås opphevet. Det er et viktig hensyn at Den norske kirke som folkekirke sikres bred og mangfoldig representasjon, og at rammeloven legger til rette for at kirkens demokratiske grunnlag kan forsterkes og videreutvikles. Med bortfall av denne bestemmelsen vil det bli svært krevende å sikre en bred representasjon i kirkens valgte organer. At en slik bestemmelse videreføres kan begrunnes i Den norske kirkes særlige forpliktelse som demokratisk forankret folkekirke, og vil i et slikt perspektiv ikke kunne rammes av likebehandlingsprinsippet. Vi mener bestemmelsen i hovedsak bør videreføres slik den står i dag, og omfatte demokratisk valgte representanter til Kirkemøtet/bispedømmerådene og de sentralkirkelige råd.

Til lovforslaget § 14

I tillegg til at biskoper i Den norske kirke ordinerer medarbeidere til prester, vigsles det også til diakon, kateket og kantor. Disse går inn under en likelydende vigslingsforpliktelse som prestene, og det vil etter Borg bispedømmeråds oppfatning derfor være naturlig at det i rammeloven lovfestes at også disse kan utøve sin tjeneste i samsvar med vigslingsens forutsetninger og forpliktelser.

Til lovforslaget § 15

Borg bispedømmeråd foreslår at man i andre ledd stryker formuleringen «ved prest». Formuleringen virker begrensende siden også diakoner, ifølge tjenesteordningen, kan gjennomføre gravferd.